

VYPRÁVĚNÍ O KARLU IV.

V letošním roce si připomínáme jedno z nejslavnějších výročí naší historie – 700 let od narození císaře a krále Karla IV. Neuškodí si připomenout, proč je toto výročí tak významné a co Otec vlasti pro náš stát znamená.

O Karlu IV. byly napsány desítky, možná stovky knih, publikací a učených článků, a k tomuto výročí jich ještě mnoho přibude. Toto je jen pokus o vytvoření obrazu člověka, kterého bychom si měli skutečně vážít. Přitom by to měl být portrét bez příkras, i když jen zkratkovitě.

Karel IV. na modlitbách na Karlštejně.

RODIČE

Čtrnácté století věru nebyla klidná doba. Skončila vláda Přemyslovců a česká šlechta se snažila zajistit ve státě co největší moc nad trůnem, kde se rychle střídali panovníci. Protože šlechta nebyla spokojena i se současným panovníkem Jindřichem Korutanským, vyslala poselství k lucemburskému hraběti a římskému králi Jindřichu VII. se žádostí, aby svého syna Jana oženil s českou princeznou Eliškou Přemyslovnou a stal se českým králem. Lucemburkové moc chci neměli, ale nakonec souhlasili. A tak 1. září 1310 se konala ve Špýru (dnes v SRN) svatba čtrnáctiletého Jana a osmnáctileté Elišky.

Jan (1296-1346) byl jedináček, zahrnovaný přepychem, s jemným francouzským vychováním a skutečný rytíř. Mluvil několika jazyky, ale česky neznal ani slovo. Eliška (1292-1330) měla panovačnou a hádavou povahu. Bylo to nevyrovnané manželství bez lásky, přesto měli spolu sedm dětí.

Manželé po svatbě odjeli do Čech. Jan jel v čele velkého oddílu vojska svého otce, protože jeho prvním úkolem bylo obsadit vojensky zemi, kterou vyženil. Jindřich Korutanský mu to ulehčil, protože věděl, že té přesile nemůže vzdorovat a uprchl se svou ženou (Eliščinou starší sestrou Annou) do rodných Korutan. Dne 4. února 1310 byli snoubenci v bazilice sv. Víta na Pražském hradě slavnostně korunováni.

Jan Lucemburský panoval přes 35 let. Po dlouhou dobu sváděl marný zápas s domácí šlechtou. Nakonec přistoupil na dualistickou koncepci, tzn., že panovník nevládl sám, na tvorbě státní politiky se s ním podílela šlechta. On sám, znechucený těmito drsnými poměry, časem ztratil zájem o dění v zemi a pobýval raději v cizině (přes dvě třetiny svého panování). Vracel se hlavně pro peníze, které tolik potřeboval k velkorysému stylu rytíře a válečníka. V Čechách zůstal cizincem.

Hrdá, půvabná a snědá Eliška doufala, že její manžel dokáže obnovit velikost českého státu jako za Přemysla Otakara II., jejího děda. Dá se říci, že byla ve válečném stavu jak s manželem, tak s nevlastí matkou Eliškou Rejčkou. Nakonec prohrála vše a pokorně se vrátila do Čech z Bavorska, kam uprchla. Zemřela v 38 letech, pochována je na Zbraslavi.

KRÁLOVSKÉ DĚTI

Královským manželům se narodila r. 1313 dcera **Markéta**. Jejím druhým manželem měl být polský král Kazimír, Markéta 3 dny před svatbou zemřela. Roku 1315 se narodila **Jitka (Bona)**, před korunovaci s francouzským králem Janem II. r. 1348 zemřela.

V pátek 14. května 1316 se narodil **dědic trůnu**. Nikoliv však na Pražském hradě, protože vyhořelý královský palác ležel v troskách stejně jako velká část českého státu. Eliška porodila v komnatách kteréhosi měšťanského domu na Starém Městě. 30. května byl malý Lucemburk pokřtěn a dostal jméno Václav, jméno patrona přemyslovské dynastie a národního světce.

Jen pro pořádek uvádím další sourozence: **Přemysl Otakar** (1318-1320) zemřel dvouletý. **Jan Jindřich** (1322-1375) se oženil v Tyrolsku za Markétu Pyskatou, ta jej však brzy vyhnala ze země a Jan Jindřich se stal později moravským markrabětem. **Anna** (1323-1338) byla manželkou vévody Oty Habsburského. **Eliška** (1323-1324) dvojče, zemřela jako dítě.

Ve filmu *Slasti Otce vlasti* dali podobu Karla IV. a Elišku Jar. Hanzlík a Dana Kolářová.

MLADÝ KRALEVIC

Král Jan se po narození Václava opět toulal po cizině a Eliška se znovu pustila do bojů s domácí šlechtou. Jan tomu zpočátku nevěnoval velkou pozornost, zplodil dalšího potomka a znovu odešel za hranice. Eliška ze strachu před nevyzpytatelnou šlechtou utekla s dětmi na svůj hrad Loket. Navíc prý prohlásila, že by mohla se synem Václavem jako dědicem země vládnout sama. Když se to král Jan od svých našeptávačů dozvěděl, vyložil si to jako spiknutí a vtrhl s vojskem na Loket. Manželku s dcerami a nejmladším Přemyslem vykázal na Mělník, ani ne tříletého Václava dal na Lokti hlídat, což se rovnalo uvěznění. Od této chvíle malý Václav svou matku již neviděl. Tento drastický zážitek zanechal v chlapci nenávist k otci, která mu vydržela, i když dospěl.

Prudký obrat v životě nastal po čtyřech letech, v roce 1323. Královský otec si na něj vzpomněl a uznal, že je třeba jej představit Evropě jako dědice dynastické moci Lucemburků. To již Jan Lucemburský nabídl francouzskému králi Karlu IV. svoji sestru Marii za manželku a tím vytvořil velké společenství své říše s Francií. Svému synovi při birmování dává jméno Karel (po svém kmotrovi francouzském králi), které od té doby trvale užíval. V den svých sedmých narozenin měl, nyní už Karel, svatbu se stejnou starou (mladou) princeznou Blankou z Valois (1316 – 1348), a zároveň se konala korunovace francouzské královny a jeho tety Marie.

Se svou „manželkou“ se brzy musil rozloučit. Jemu začal nový život. Bydlel v krásných komnatách, vynikající učitelé jej naučili francouzsky, latinsky, německy a italsky, zvládl psaní a počítání, poznával taje scholastiky, politiky a diplomacie. Mimo to dobře ovládal vše, co musil znát každý rytíř – jízdu na

koni, šerm a ovládní všech tehdejších zbraní. Neušlo mu ani to, že kolem něj je plno krásných dívek, s kterými si dobře rozuměl. Navíc se denně mohl stýkat s tetou Marií (ta bohužel za dva roky zemřela) a dobře si rozuměl i s francouzským králem, strýčkem Karlem, který, ač sám negramotný, poskytl svému chráněnci nejvyšší možné vzdělání, a také lásku, protože byl bezdětný.

Jeho otec jej občas přijel navštívit, rozhodně však ne proto, aby přispěl na jeho výživu či studia, naopak sám pobíral od francouzského dvora jakousi apanáž. Karlův šťastný život skončil smrtí krále Karla roku 1328. Na trůn usedl Filip VI., nevlastní bratr Karlovy manželky Blanky. Byl to nevládný, rozmařilý a hloupý král, navíc mimořádně lakomý. Dvanáctiletý Karel byl odsunut na vedlejší kolej. Ale opět měl velké štěstí. Na pařížské univerzitě se seznámil a spřátelil s opatem benediktýnského kláštera, Pierrem de Rosière (a pozdějším papežem Klimentem VI.), který mu pomáhal nahlížet do tajů praktické politiky a diplomacie na nejvyšší úrovni.

Dětství českého prince skončilo r. 1329. Třináctiletý jinoch byl náhle odvolán z Francie do Lucemburku. Se svou ženou Blankou zde pobyl asi rok. Otec Jan si přál, aby ho syn zastoupil ve správě hrabství, aby získal první zkušenosti a okusil tíhu samostatného rozhodování. Zatím Jan Lucemburský vstoupil do dalšího svého životního omylu. Obracely se na něj italské státečky, které se mezi sebou neustále rvaly, aby jim zajistil vojenskou ochranu. Král ochotně sliboval a ještě ochotněji bral dopředu odměnu za ochranu věčného míru. Jenže rozlehlý, ale labilní útvar se začal hroutit. Tehdy sem povolal prince Karla a sám po krátkém pobytu s ním Itálii opustil.

Tak skončil patnáctiletý Karel přímo v jámě lvové. Již třetí den svého pobytu v Pavii byla Karlově družině podána otrávená snídaně. Princ nejedl, šel do kostela na přijímání. Když se vrátil, našel několik druhů otrávených. Ponechán osudu musel nyní v severní Itálii bránit hroutící se lucemburské panství. Vedl si statečně, obratně a zrale, ale zbytečně. Největší svou bitvu svedl v listopadu 1332 u San Felice. Dokázal, že je pravý rytíř, který také získal první zranění. Vyhraná bitva nic nevyřešila. V dubnu 1333 bylo jeho vojsko u Ferrary rozprášeno.

Sedmnáctiletý lucemburský princ se rozhodl vrátit do Čech. Nerad. Byla tam však jeho kolébka a hrob matky. V říjnu překročil české hranice s několika přáteli...

Karel IV. měl rád víno. Proto také založil i několik vinohradů.

Arcibiskup Arnošt z Pardubic.

MARKRABĚ MORAVSKÝ

Další osudy budoucího Karla IV. jsou velmi složité; myslím, že není třeba zabíhat do podrobností.

Sedmnáctiletý Karel, přicházející s drsnými zážitky z Itálie, do kterých jej dostal otec Jan svou státnickou praxí bez hlubší koncepce a se stále prázdnou pokladnou, se ocitl v Čechách jako cizinec. Český zapomněl mluvit, nikdo jej tu neznal. Jen co se v Praze zabydlel v jednom staroměstském domě, začal shánět místní české lidi jako svoje spojence ke svým přátelům. Svým šarmem a důvtipem se mu dařilo. Učil se velmi rychle česky. Přátelé mu poskytl nezbytné prostředky, pražští měšťané úvěr 2000 hřiven. Zaplatil urgentní dluhy, vykoupil část zastaveného majetku (někdy i pohružkou), renovoval

Karel IV. na prohlídce stavby kamenného mostu.

královské sídlo. Brzy získal zpět skoro dvě desítky hradů (olomoucký, brněnský, znojenský, Křivoklát, Hradec Králové, Písek, Telč, aj.), které otec pronajal. Jen co byl opraven purkrabský dům na Hradčanech, nastěhoval se do něj a brzy v něm přivítal i svoji milovanou ženu Blanku. Ta přijela s početnou přepychovou svitou francouzských dam. Karel však poznal, že to Čechům není vhodné, a všechny poslal zpět. Nové dvorní dámy byly české, Blanka si brzy zvykla, naučila se česky a lidé jí měli rádi. Do roka se jim narodila dcera Markéta (1335-1349), později Kateřina (1342-1395).

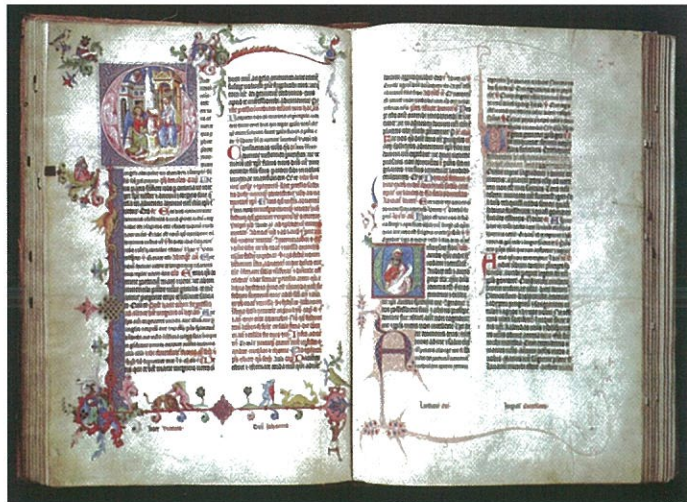
Otec Karlovi udělil titul markrabě moravský, čímž vzniklo lucemburské dvojvládí. Bylo to špatné. Král Jan se znovu zapletl do válečného dobrodružství, které prohrál, přišel o část své říše a aby zaplatil dluhy, prodal Zbiroh, zastavil Křivoklát, popůjčoval si tam, kde to syn zvelebil. Aby toho nebylo málo, vyhlásil křížácké tažení na Litvu. Do Litvy však ani nedorazil, utratil vše a navíc přišel o oko. Tehdy roztržka mezi otcem a synem dostoupila vrcholu. Král zbavil syna titulu markrabě a Blanku donutil odejít do Brna.

V roce 1339 se král Jan spojil s císařem Ludvíkem, s úhlavním nepřítelem, stíhaným po léta papežskými klatbami. Bez Karlova vědomí mu sliboval Moravu jako léno. Tehdy se Karel rozjel za otcem a ve vyhroceném konfliktu dosáhl jakéhosi smíru. Rok nato král Jan oslepl i na druhé oko. To nakonec přimělo hrdého krále, aby v červnu 1341 na sněmu v Praze prohlásil syna za svého právoplatného nástupce. K plánované korunovaci však vinou dalších evropských událostí nedošlo.

Došlo však k jiné důležité události. Papežem se r. 1342 stal Kliment VI., bývalý opat benediktinského kláštera (vládl 1342-1352). Když se tito dva přátelé z dob Karlova studii setkali, bylo Karlovi 24 let, papeži 48 let. Jejich přátelství po letech ještě vzrostlo, a navíc se oba potřebovali: Karel měl po boku nejmocnějšího muže křesťanského světa, papež zase věděl, že Karel je a bude nejmoudřejším tehdejším panovníkem Evropy. Stali se z nich mocní spojenci, alespoň z počátku. Karel určitě dobře věděl o papežově slabosti k ženám i o jeho touze po bohatství a slávě.

30. dubna 1344 bylo pražské biskupství papežem povýšeno na arcibiskupství. Protože však podle předpisů musila být v zemi dvě biskupství (jedno bylo v Olomouci), padla volba na Litomyšl, kde byly všechny předpoklady k jeho rychlému vytvoření: vhodný kostel, který se stal katedrálou, reprezentativní budova zrušeného premonstrátského kláštera i dostačující bohatý region. A co bylo hlavní – nyní měl již panovník volné ruce ke spravování své země bez vlivu německých arcibiskupů.

Litomyšlské biskupství vzniklo ve stejný den jako arcibiskupství, zaniklo za husitských válek roku 1425. Významným biskupem této doby byl Jan ze Středy (asi 1310-1400), který byl zároveň kancléřem Karla IV. Byla to silná a vzdělaná osobnost, v podstatě zakladatel humanismu u nás. S Litomyšlím je spojen *Liber viaticus* (breviář Jana ze Středy), nádherně iluminovaný rukopis. (Jeho replika z nedávné doby se prodávala za 700 000 Kč.)

Liber viaticus biskupa Jana ze Středy.

BITVA U KRESČAKU

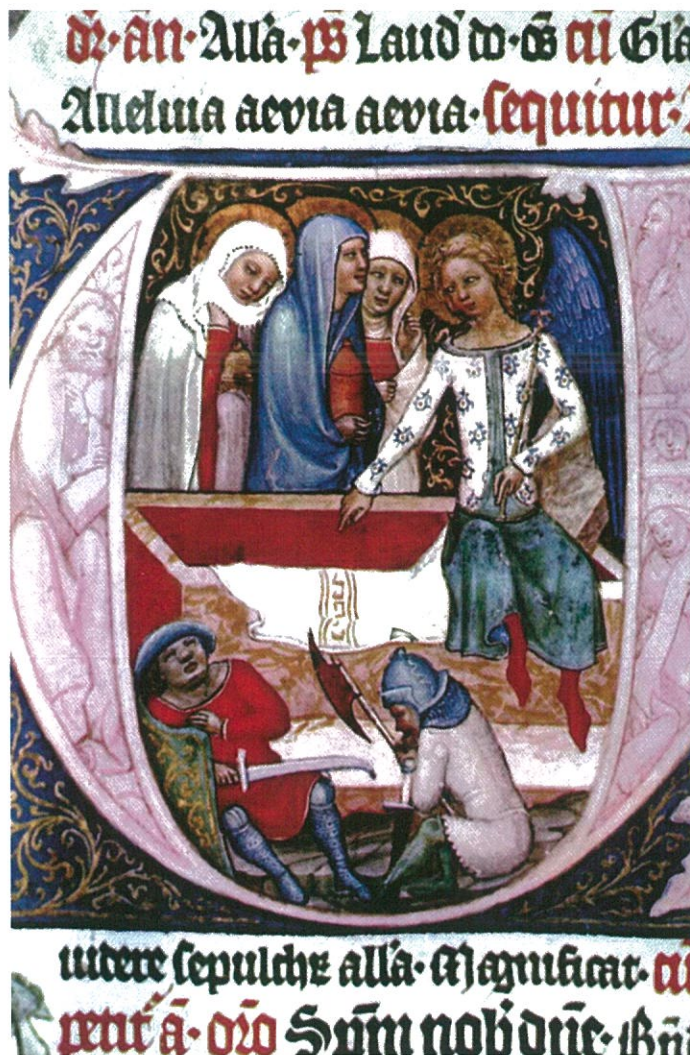
Pak již šly události rychle za sebou. 11. července 1346 byl třicetiletý moravský markrabě Karel na sjezdu říšských kurfiřtů v Rhens jednomyslně zvolen králem Říše římské. Ke korunovaci však nedošlo, po boku svého otce musil odejít do války, splnit svou rytířskou povinnost. Bitva se konala v sobotu 26. srpna 1346 u Kresčaku (Crécy) ve Francii. Francouzská rytířská jízda se zde utkala s anglickou pěchotou a lučištníky. Byla to zpackaná bitva. Slepý král Jan podle svého hesla „*Toho Bohdā nebude, aby český král z boje utíkal*“ jel v čele, jeho kůň byl přivázaný ke dvěma koňům rytířů. Bil se jako lev, slepě se vrhal do ztraceného boje, dokud mrtev neklesl k zemi. Francouzských rytířů padlo 1500 a ještě více pěchoty, Angličané ztratili jen 3 rytíře a 40 pěšáků. Král Karel byl mezi raněnými, ale pak na rozkaz otce odešel do zázemí. Král Jan zemřel ve stejný den jako před 68 lety Přemysl Otakar II. na Moravském poli.

Jak měl pestrý život, takové byly i osudy krále Jana po smrti. Po mnoha peripetích konečně od roku 1946 našel trvalý odpočinek v Lucembursku v katedrále Panny Marie.

Bitva u Kresčaku, romantická malba z 18. století.

O mrtvých jen dobré. Proto ještě na závěr připojuji k jeho osudům: Král Jan byl prvním ze čtyř Lucemburků na českém trůně. S českým prostředím se nikdy nesžil, přesto pro český stát znamenal hodně. Rozšířil České království o Chebsko, připojil Lužici a velkou část Slezska. Výhodnými politickými sňatky svých dětí z obou manželství zajistil naší zemi mír a klid. Zahájil přestavbu baziliky sv. Víta na katedrálu. Všemi prostředky protlačil Karla na římského krále. Svými kontakty, šarmem a leskem dvora dokonale reprezentoval český stát na mezinárodním poli. Od roku 1325 nechává razit první zlaté mince u nás (florény). Byly raženy v Praze ze zlata těženého v Jilově u Prahy a byly vysoce ceněny i v zahraničí. Bohatství také zajišťovaly stříbrné doly v Horách Kutných. Začal s dlážděním pražských ulic. Jestliže v Čechách je označován jako král-cizinec, v zahraničí je ceněn hodně vysoko.

Liber viaticus, detail z breviáře.

KAREL IV.

Proč král Karel je označován jako čtvrtý a nikoliv první? Skutečně byl prvním českým králem toho jména. Vžilo se však počítání podle nositelů císařské hodnosti a v tomto smyslu byl Lucemburk skutečně čtvrtým Karlem v pořadí; prvním byl Karel Veliký (742-814).

Dne 2. září 1347 se konala mohutná a složitá korunovace, dlouhou dobu připravovaná podle podrobných návrhů samotného krále. Za účasti obrovského množství církevních i světských hodnostářů a vzácných hostů v nově budované svatovítské katedrále vložil arcibiskup (a Karlův velký přítel) Arnošt z Pardubic králi na hlavu novou, svatováclavskou korunu. I tento nejvyšší odznak královské moci byl vytvořen pod Karlovým dohledem. Je z 21 karátového zlata, váží asi 2,5 kg, zdobí ji 94 drahokamů a 20 perel. Před 2. světovou válkou byla její hmotná cena odhadnuta na 10 milionů Kč, dnes by to bylo mnohokrát víc. Umělecká a historická cena je nevyčíslitelná. Zároveň s Karlem byla korunována i Blanka z Valois.

K svatováclavské koruně si Češi vytvořili zajímavou legendu: Kdo si ji posadí na hlavu neoprávněně, ten do roka zemře. Tato legenda se oživila hl. po atentátu na Heydricha.

STAVENIŠTĚ EVROPY

Karel IV. se rozhodl proměnit Prahu v jedno z největších a nejkrásnějších měst Evropy. Začal půdorysným rozpětím, ve kterém mohla Praha volně dýchat až do 19. století. V březnu 1348 položil základní kámen ke stavbě Nového Města pražského. Velkolepý plán zrál v jeho hlavě dlouho. Způsob jeho realizace byl však ohromující a dodnes budí údiv. Pro svůj plán vyčlenil plochu asi 360 hektarů, na níž existovalo několik vesniček. Neznámý, leč geniální architekt rozčlenil obrovský prostor sítí širokých ulic, a mezi nimi tři velká náměstí: Senovážné, Koňský trh (dnes Václavské náměstí) a Dobytčí trh (dnešní Karlovo náměstí). Dobytčí trh svými rozměry předstihl i římské náměstí sv. Petra a dodnes je největším náměstím v Evropě. Opevnění Nového Města spojil s opraveným Vyšehradem. Jinými slovy: Karel IV. myslel na svůj stát na dlouhou dobu dopředu, nikoliv na sebe...

Řídil celý ten mamutí a ve středověku nebývalé složitý plán po všech stránkách: musil mít dostatek finančních prostředků, dostatek cihel, lomového kamene, mistrů všech řemesel, sochařů a malířů i kvalitních pracovních sil. Zároveň zabezpečoval i chod státních a říšských politických záležitostí. Cestoval koňmo. Vracel se od diplomatických jednání k plánům Nového Města, Karlštejna, mnoha dalších hradů a chrámů, k nákresům regulace Vltavy,

Karolinum, současný stav Karlovy univerzity.

Katedrála sv. Víta, současný vzhled.

Katedrála sv. Víta, interiér.

Založení univerzity.

k novému mostu přes Vltavu, k rozvoji pražské univerzity. A to stihl psát, žít naplno, milovat celým srdcem. Jeho Praha za jeho panování vzrostla asi z 10 000 obyvatel na trojnásobek. Morová epidemie, která v té době postihla velkou část Evropy, zasáhla Čechy jen okrajově.

Karel byl pyšný člověk s mnoha chybami. Vědomě pěstoval jakýsi kult osobnosti. Ale to všechno zaniká pod tíhou obrovského díla, které nám zanechal. A jako si malíři a sochaři podepisují svá díla, on je pojmenovával po sobě. A tak vznikl nejen Karlštejn, ale také hrad Karlskrona (Karlova Koruna, dnes zřícenina Radyně u Plzně), Karlsberg (Kašperk), Karlshaus (dnes Hrádek u Hluboké), Karlsburg (Tepenec na sev. Moravě), aj. Řada jmen už vymizela či se neujala, ale ještě jich zůstává dost, např. Karlovy Vary. I Nové Město pražské se mělo jmenovat Karlstadt; nestalo se tak. Naopak: pražská Karlova univerzita či Karlův most byly nazvány takto až mnohem později, stejně jako Karlovo náměstí.

ZEMĚ KORUNY ČESKÉ

Rok 1348 byl pro Karlovo panování mimořádně významný. Dne 7. dubna 1348 vydal soubor čtrnácti listin zásadní důležitosti. Jedenáct z nich řešilo postavení Českého království ve vztahu k Svaté říši římské a dvě položily právní základy k soustátí označovanému od té doby jako země Koruny české. Patřily do ní České království, slezské vévodství, Budišínsko, Zhořeletsko, Moravské markrabství, olomoucké biskupství a opavské vévodství.

PRAŽSKÁ UNIVERZITA

Čtrnáctou listinou založil pražskou univerzitu. Karel IV. věděl, že český stát se do budoucna neobejde bez vzdělaných lidí – právníků, lékařů, učitelů i úředníků, starajících se o chod církevních i světských institucí. Vždyť dosud se dalo studovat na vysokých školách pouze v zahraničí. Univerzita měla čtyři fakulty: artistickou, lékařskou, teologickou a právní, vyučovacím jazykem byla latina, studovat směli pouze muži římskokatolického vyznání. V artistické fakultě se vyučovalo tzv. sedm svobodných umění: gramatika, rétorika, filozofie, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba. Na svou slávu si však univerzita musila ještě řadu let počkat.

KATEDRÁLA SV. VÍTA

V roce 1344 položili královic Karel, jeho nejlepší přítel arcibiskup Arnošt z Pardubic a tehdy již slepý král Jan základní kámen katedrály sv. Víta. Hlavním architektem byl vynikající Matyáš z Arrasu, kterého Karel a Jan přesvědčili k odchodu z Francie. Matyáš (55 let) vytvořil geniální plány a na stavbě katedrály pracoval osm let. Stavbu zahájil východním kněžištěm, aby se zde co nejdříve mohly sloužit mše. Stavby na místě budoucí katedrály byly rozebrány. Po jeho smrti si Karel vybral jako jeho nástupce Petra Parléře, německého mladíka (asi 23 let). Jak se brzy ukázalo, byl to obrovský kus štěstí – Parléř byl geniální architekt a kameník, jeden z největších evropských umělců všech dob. Vytvořil dílo, nad kterým dodnes odborníci žasnou (např. síťovou žebrovou klenbu či do té doby neznámou klenbu hvězdicového vzoru nad kaplí sv. Václava, vše nádherně zdobené). Založil i velkou (zvonovou) věž, která poté vyrostla do výše 55 metrů.

Parléř přežil svého císaře o 20 let. Pak však zájem o mimořádně drahou a náročnou stavbu v zemi, poničené husitskými válkami, poklesl. Parléřovi synové zatloukli staveniště stěnou z prken a fragment chrámu uzavřeli zdí. Katedrála tak zůstala na 500 let torzem. Byly sice učiněny pokusy o pokračování, ale skutečné rozhodnutí o dostavbě dominanty Prahy přišlo až roku 1873. Dokončena byla západní část lodi a průčelí se dvěma 80 metrů vysokými věžemi. Válka stavbu zastavila, ale po ní se závěrečné práce rozběhly naplno (na stavbě pracoval jako vyučený kameník i Ant. Zápotocký). V září 1929, při oslavách milénia zavraždění sv. Václava, byla stavba za účasti prezidenta Masaryka a arcibiskupa Kordače slavnostně otevřena.

Založení univerzity, jiná kresba.

KARLŠTEJN

V roce 1348 začíná i se stavbou Karlštejna, hradu pro uložení korunovačnických klenotů a svatých relikvií, jichž je vášnivým sběratelem. Základní kámen položil 10. června 1348 arcibiskup Arnošt z Pardubic. Původně to měla být skromná stavba s jednou věží. Záměr uložit zde a ochraňovat korunovačnické koruny Svaté říše římské a relikvie svatých pojal Karel později, a od r. 1356 jej přestavoval na nedobytný hrad. Nejcennější místností na hradě je kaple sv. Kříže, bohatě zdobená zlatem a drahým kamením. Panovník sem rád jezdil na odpočinek. Hrad měl pohnutou a složitou historii; dnes patří k nejnavštěvovanějším místům v Čechách. K hradu se vztahuje řada pověstí, z nichž nejznámější je o zákazu pobytu žen na hradě. Není pravdivá, na hradě jsou místnosti určeny jen pro fraucimor.

Korunovační klenoty.

KARLŮV MOST

Karlův most, ležící na cestě mezi Starým Městem a Malou Stranou, patří mezi nejznámější místa Prahy, v každou roční dobu obležený tisíci turisty z celého světa. Je druhým nejstarším kamenným mostem v Čechách, zbudovaným na základech Juditina mostu, který roku 1342 zničila jarní povodeň. Stavba mostu byla velmi náročná a také velice drahá. Dokončen byl v roce 1402. Most byl během příštích staletí ozdoben třiceti nádhernými sochami. Do 19. století to byl jediný most v Praze.

I k mostu patří řada pověstí. Připomeňme si dvě: Podle první si prý Karel IV. nechal od astrologů vypočítat datum položení základního kamene podle konstelace planet. Vyšlo jim 1-3-5-7-9-7-5-3-1, tedy rok 1357, 9. července v 5 hodin 31 minut.

Druhou legendou je přidávání vajec do malty. Na začátku 21. století, při chemickém rozboru malty, nebylo toto dokázáno, avšak našly se tam stopy mléka a vína.

Ponechme si však pověsti, jsou většinou hezčí než skutečnost.

SOUKROMÝ ŽIVOT

Noc na Karlštejně: Vlastimil Brodský (Karel IV.) a Jana Brejchová (královna Alžběta).

V srpnu 1348 předčasně umírá jeho první manželka, vroucně milovaná Blanka, se kterou měl dvě dcery: Markétu (1335-1349) a Kateřinu (1342-1395). Novou Karlovou manželkou se už v březnu následujícího roku stává Anna Falcká (1329-1353), dcera jeho nedávného odpůrce Rudolfa Falckého. Karel si tím upevnil postavení v říši a rozbil opozici. Svůj triumf si 33letý panovník posvětil novou korunovací v Čáchách. Dosáhl nejvyššího postavení v Evropě. A navíc Anna mu v lednu 1350 přivádí na svět syna Václava. Karel IV. je štěstím bez sebe a v pouhých 11 měsících nechává dítě zasnoubit s jedenáctiletou Annou Svidnickou (1339-1362). Malý následník trůnu však ve dvou letech umírá a brzy i jeho matka.

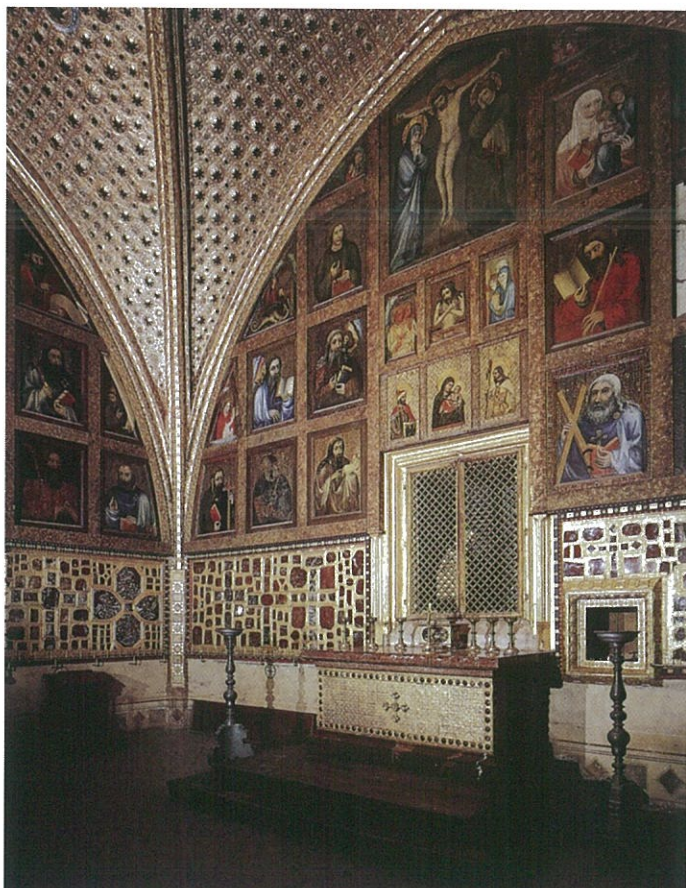
Karel se po další nevěstě dlouho neohlíží a bere si za ženu právě Annu Svidnickou. Nevadí mu, že je o 23 let mladší. Mladičká a prý velmi krásná Anna svého chotě všude doprovází, např. při jeho slavné korunovační císařské jízdě do Říma v roce 1355. Po dvou letech se vrací do Čech. Zde Karel začíná stavět nový kamenný most a konečně také očekává nového potomka, následníka trůnu. Jenže osmnáctileté Anně se narodila „jen“ dcera Alžběta (1358-1373). Naštěstí o dva roky později je Anna opět těhotná. Doprovází Karla na říšský sněm do Norimberku, a právě zde se 45letý Karel konečně dočká dědice. Dostává jméno Václav (1361-1419). Po roce se vrací s Václavem IV., budoucím českým králem do Prahy. Karla však čeká válka s jeho zetěm, Rudolfem IV. Habsburským. Shromáždí vojsko u Uherského Brodu. Tam jej však zastihne zpráva, že Anna při porodu dalšího dítěte zemřela. Ihned je sjednáno příměří. Do roka se stárnoucí císař žení počtvrté, tentokrát s šestnáctiletou Alžbětou Pomořanskou (1347-1393), vnučkou polského krále Kazimíra. Alžběta je proslulá svými mimořádnými fyzickými dispozicemi. Beneš Krabice z Weitmíle: „Tato paní císařovna měla v rukou takovou sílu, že si někdy v přítomnosti mnoha knížat, pánů a šlechticů dala přinést novou podkovu, ukovanou pro velkého valacha, a tuto podkovu svými vlastníma rukama zlomila.“

Z tohoto manželství se narodila dcera Anna (1366-1394), budoucí anglická královna, Zikmund (1368-1437), příští král uherský a český a král římský, Jan (1370-1396), Karel, zemřel jako nemluvňo, Markéta (1373-1410) a Jindřich, který také zemřel jako dítě.

Karel bohužel udělal jednu zásadní chybu. Miloval svého syna Václava IV. tak moc, že ho dokonale rozmazlal a nepřipravil na samostatnou vládu. Upřednostňování prvorozeného mělo za následek velkou rivalitu mezi bratry Václavem a Zikmundem, která v pozdějších letech vedla k úpadku země Koruny české. Byla to největší chyba jeho života. Co platno, že napsal svůj životopis *Vita Caroli*, jehož hlavním smyslem je předávání svých záměrů, zkušeností a mravních poučení svým synům, kterým předal vládu, když ti se podle nich neřídili. To jsem podrobněji popsal v loňském povídání o Janu Husovi. Proto jen několik vět: Karel udělal vše pro to, aby představil Václava světu jako svého nástupce nejen na českém, ale i na říšském trůně. Dvouletého chlapce nechává v rozestavěné katedrále sv. Víta 15. června 1363 korunovat českým králem. Diplomatickými finesami a horentními sumami vyšlapává synovi cestu k římské koruně. To se mu podaří, když je Václavovi 15 let. Otec jej bere všude s sebou, uvádí jej do nejvyšší společnosti. Tam si však účtu nezíská: „Je to slabocho, neumí vzít zbraň do ruky a neučiní jedno samostatné rozhodnutí.“

Karlštejn, současný vzhled.

Karlštejn, kaple sv. Kříže.

NA VRCHOLU SIL

Rokem 1355 stanul Karel IV. na vrcholu své skvostné životní dráhy. 5. dubna přijel ve vší nádheře a oficiální slavnosti v čele čtyřtisícového zbrojného průvodu do Říma, aby ve Svatopetrském chrámu byl slavnostně pomazán a korunován na císaře Říše římské. Po jeho boku usedla na římský trůn i jeho nová, třetí manželka Anna Svidnická. Tak se stal světským pánem světa. Bylo mu 39 let a nemohl již žádat víc. Tento triumf byl o to větší, poněvadž prosadil, aby Svatá stolice (papežský trůn) přesídlila z Avignonu zpět do Říma. Celkem byl Karel IV. korunován šestkrát: 1346 – Bonn, 1347 – Praha, 1349 – Cáchy, 1355 – Milán a Řím, 1365 – Arles.

Někteří historici vyslovují mínění, že po dosažení císařského majestátu už Karel spíše dbal na posílení rodových pozic. Jeho předchozí úžasný elán prý pohasl, možná pod vlivem těžké nemoci, která šviháka dbajícího na eleganci i přízeň žen postupně změnila v trochu nahrlblého a stárnoucího muže, chodícího s toporně vychýlenou hlavou. V této době léčil svoje bolavě záda pletením košíků i koupelemi v založených Karlových Varech. Nechme však historiky bádát. Obrazně řečeno: Karel překonal obtíže hor, nyní překonával obtíže rovin. Uskutečňoval svoje grandiózní plány, učinil Prahu středem Evropy a proměňoval ji v urbanistický drahokam. A přitom řídit celou Evropu, to vyžadovalo dokonalou znalost diplomacie, mazanosti a třeba i vojenského zásahu.

Na tzv. Svatováclavském sněmu 1355 předložil císař Karel IV. ke schválení „*Majestat Carolina*“ čili jakýsi český zákoník. Nepočítal však s tím, že narazí na obrovský odpor šlechty, která jej striktně odmítla. Císař přijal porážku elegantně, a lišácky prohlásil, že se listiny „*někam ztratily*“. Druhým jeho návrhem zákoníku, tentokrát pro celou Říši, byla **Zlatá bula**. Ta také byla přijata s nelibostí, hlavně německých knížat, ale po roce jednání byla schválena. Zlatá bula řešila problémy s volbou nového krále, v níž Karel IV. prosadil, aby sedm kurfiřtů, kteří volí krále, volili pouze většinou, nikoliv jednomyslně (čili ke zvolení panovníka by stačily pouze čtyři hlasy). Protestoval i papež Klement VI., protože církev byla z volby vynechána; mohl se však pouze vztekat. Zlatá bula platila 450 let, až do zániku Svaté říše římské roku 1806.

Zlatá bula, každý exemplář byl opatřen pečeti ze zlata.

Stavba Hladové zdi.

Rok 1355: korunační průvod do Říma.

Další z pověstí o Karlu IV.: Založení lázní Karlových Varů. Karel IV. při štvání na jelena uviděl, že jelen skončil v horkém pramenu.

Položení základního kamene ke katedrále sv. Víta.

SMRT OTCE VLASTI

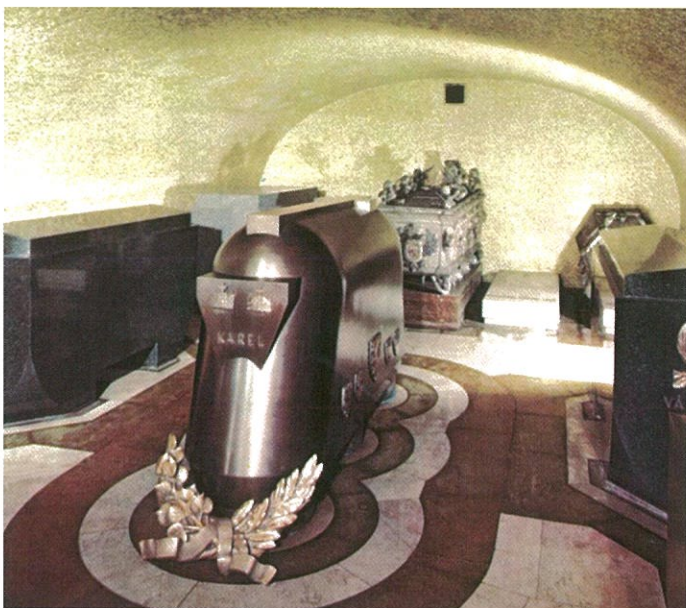
Těsně před Karlovou smrtí se stala vážná událost. Po smrti papeže byl novou hlavou církve zvolen Urban VI. Část kardinálů s volbou nesouhlasila, na protest opustila Řím, odešla zpět do Avignonu a zvolila si jako nového papeže Klimenta VII. Začalo tragické církevní schizma (dvojvládní). Karel jel do Francie vyjednávat, ale bez valných výsledků. Sotva se vrátil, věděl už, že jeho mise byla marná. A cítil zároveň, že je u konce sil...

Večer 29. listopadu 1378 zemřel, obklopen svými blízkými. Příčinou byl úraz, při kterém si zlomil krček stehenní kosti. A muž, jehož pohybový aparát byl už dlouhá léta postižen úrazem horní části páteře i postupující dnou, po této nehodě znehybněl definitivně. K tomu se dostavily duševní deprese, prudký zánět plic, které vypověděly službu, pak i srdce... Dožil se 62 a půl roku.

Jeho nabalzamované tělo leželo jedenáct dní v síni královského paláce, oblečen v královské roucho, kde se s ním loučily zástupy lidí. Poté byl převezen na čtyři místa (chrámy), a v 16. den smutku se konaly závěrečné obřady ve Svatovítské katedrále. V pohřební řeči Mistr Vojtěch Raňkův z Ježova prorocky označil Čechy za bezbrannou loď v prudké bouři, kterou opustil zkušený kapitán. A také poprvé použil přídomek „*Pater patriae – Otec vlasti*“. Po obřadu byl oblečen do šedého mnišského hábitu a uložen do hrobky českých králů ve Svatovítském dómu, po boku svých manželék.

Synové Václav a Zikmund pláčou u zemřelého svého otce.

Panovnícká hrobka v katedrále sv. Víta.

Panovnícká hrobka – detail.

NĚKOLIK OTAZNÍKŮ

Karel IV. je většinou prezentovaný jako zbožný, bezkonfliktní panovník, sbírající ostatky svatých. On se však choval jako pravý středověký rytíř; drsný, rozhodný a statečný. Uměl se postavit do čela vojska proti nepříteli s mečem v ruce. Už od 16 let, s otcem anebo i sám, plnil statky italských šlechticů, kteří se postavili proti nim. Ve 22 letech jel s vojskem proti zbojnému Mikuláši z Potštejna, kterého nakonec nechal jako lapku popraviti. Zrovna tak vyplenil Svidnici za zrady Bolka Svidnického. Ne každý spor řešil mírovou dohodou.

Rovněž názor na císaře Karla IV. a jeho pobožnostkářství je velmi zkreslený. Musíme si uvědomit, že žil ve středověku, kdy měli lidé úplně jiné myšlení. Ve všem tehdy nevysvětlitelném viděli znamení od Boha a Bůh byl neodmyslitelnou součástí každodenního života všech lidí. Takový způsob života ovlivní i vzdělané osoby, jakou Karel bezesporu byl. Několikrát unikl zázrakem smrti, několikrát byl těžce nemocný a dvakrát dlouhodobě nehybný. Za všechna takováto zázračná uzdravení vzdával hold Bohu zakládáním chrámů, kostelů, klášterů... V Praze v jeho době bylo 104 svatyní. Zároveň víme, že zde pracovalo na 400 umělců – malířů, sochařů aj. výtvarníků. Také víme, že tu bylo mimo univerzitu 20 farních škol, 4 školy kolegiální, 3 klášterní a 1 židovská. Pro srovnání: ve stejném velkém Norimberku byly jen 3 farní školy.

Karel měl využívat své pobožné pověsti k řešení sporů s církví, a to velmi mazaně. Díky papežskému příteli Klimentu VI. se Karlovi podařilo prosadit zřízení arcibiskupství v Praze, zbavil se závislosti na německém arcibiskupství a za nejvyšší církevní hodnostáře začal dosazovat svoje lidi, věrné sobě. Přesto se s papežem nakonec rozešel ve zlém, když se mu znelíbil jeho rozmařilý život. Už jej nepotřeboval.

Z ANTROPOLOGIE

Podle zkoumání ostatků Karla IV. bylo zjištěno, že kostra je velmi zachovalá. Měl krevní skupinu O, po matce, otec Jan měl skupinu A. Výška Karla IV. byla vypočítána na 173 cm. Lebku měl typicky mužskou, přemyslovskou. Nos měl vybočený doleva v důsledku sečného poranění. Jizva je na lebce velmi patrná, jistě byla výrazná i na obličeji, což nám tehdejší malíři zamlčují. Mimo to měl na sobě řadu dalších poranění rukou, nohou i hrudi, z nichž nejvážnější je na levé straně krku, které zřejmě způsobilo poranění míchy.

Karel IV. byla rozporuplná, ale zřejmě největší osobnost v našich dějinách. Povznesl český stát na vrchol života politického, sociálního a kulturního. Až budete někdy stát na pražském nábřeží, zadívejte se na Hradčany a uvědomte si, co by zde nebylo, nebýt Karla IV.

Josef Klouda, Osík

Po celý rok se bude v Praze konat řada akcí připomínajících 700. výročí narození Karla IV. Pražský hrad připravil sedm výpravných projektů, z toho vystavení korunovačních klenotů v květnu, expozice „Železo a koruna“, zpřístupnění triforia katedrály sv. Víta, což je nejméně očekávaný ohoz, atd.

Národní muzeum se věnuje obřadní pohřební cestě průvodu po pražských chrámech.

Akademie věd vystavuje památky na život v době Karla IV. „Sedm věží“. Česko-bavorská zemská výstava bude ve Valdštejnské jízdárně, atd.

